

Šventė Priekulės Laisvės kovų ir tremties istorijos muziejuje

Praeiusjį šeštadienį Priekulės laisvės kovų ir tremties istorijos muziejus vyko graži ir prasminga šventė, kurioje buvo pristatyta ir pašventinta muziejaus vėliava bei nauji lauko eksponatai – tremties vagonas ir partizanų bunkeris. Taip pat pristatyta nauja muziejaus direktorės Sabinos Vinciūnienės sudaryta knyga „Tremtis ir rezistencija Klaipėdos rajone“, pagerbtas vienas iš pagrindinių muziejaus kūrėjų – savivaldybės tarybos narys, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Klaipėdos rajono filialo pirmininkas Česlovas Tarvydas, šiemet tapęs Gargždų miesto Garbės piliečiu. Renginyje, berajono valdžios atstovų, dalyvavo LPKTS valdybos pirmininkė Jūratė Marcinkevičienė, tarybos narys Povilas Jakučionis, LPKTS Palangos, Kuršėnų, Elektrėnų, Šilutės filialų atstovai, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Aukų rėmimo ir atminimo įamžinimo fondo pirmininkas Jonas Valenčius ir šio centro generalinė direktoriė Birutė Burauskaitė, rezistencijos Žemaitijoje įamžinimo pradininkas Dionizas Varkalis, Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų partijos Politinių kalinių ir tremtinių frakcijos pirmininkė, Seimo narė Vincė Vaidevutė Margevičienė, Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo deputatė, Neprilausomybės Akto signatarė, advokatė Zita Šličytė, Seimo narys Petras Gražulis.

Šventės pradžioje partizano Prano Teodoro Tarvydo-Sakalo brolio vaikaičiai Gintarė ir Mindaugas ir partinės Elenos Žvirblytės-Birutės brolio vaikaitė Gabriele padėjo gėlių ir uždegė žvakią prie paminklo Drukių kaimė, pastatyto sušaudytų apie 80 partizanų garbei.

Šv. Mišias aukojo Gargždų klebonas kanauninkas Jonas Paulauskas, Priekulės klebonas Česlovas Degutis, Švēkšnos klebonas prelatas Petras Stukas, Endriejavo klebonas Stanislovas Anužis. Dvasininkai pašventino taurodailininko Petro Balsio skurą rūpintojėli, bunkerį, išrengtą muziejaus kiemo ga-

le, vagoną, kuriuo veždavo tremtinius į Sibiro platbes, naujai išrengtą antrajį muziejaus aukštą, kuriame šventės metu atidaryta Lietuvos gy-

nemažai sulaukiama ir iš užsienio šalių, bet vykdo įvairius edukacinus projektus, yra mėgstamas rajono mokinį. Savivaldybės padėkos

Muziejaus direktorė ir knygos autorė Sabina Vinciūnienė kartu su rajono vicemere Rūta Cirtautaitė, Priekulės seniūnu Valerijumi Velku ir Klaipėdos rajono savivaldybės administracijos direktoriumi Česlovu Banevičiumi džiaugiasi nauja knyga "Tremtis ir rezistencija Klaipėdos rajone"

Klaipėdos rajono savivaldybės tarybos narys, vienas iš muziejaus kūrėjų Česlovas Tarvydas su dvasininkais šalia pašventinto naujo lauko eksponato – partizanų bunkerio

ventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro parengta paroda „Tremtinė motina“.

Muziejaus direktorė Sabina Vinciūnienė prisiminė, kaip kūrėsi muziejus 2006 m., kaip buvo kaupiami eksponatai, dėkojo visiems, prisidėjusiems darbu, teikusiems finansinę ir kitokią pagalbą. Rajono meras Vaclovas Dačkauskas džiaugėsi, kad muziejus taip aktyviai ir nuoširdžiai kuriamas ir puoselėjamas, kadyra tiek nuoširdžių entuziastų, kad muziejus netik atviras lankytojams, kurių

raštais apdovanota Seimo narė Vincė Vaidevutė Margevičienė, kurios rūpesčiu į muziejų atkeliaavo naujas eksponatas – tremties vagonas, buvusi tremtinė Janina Kerpaitytė, prisidėjusi savo lėšomis įrengiant muziejų, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Aukų rėmimo ir atminimo įamžinimo fondo pirmininkas Jonas Valenčius ir verslininkas Rimandas Stonys, skyrę nemažą materialinę paramą.

(keliamas į 4 psl.)

Dėl Rusijos politinės ofenzyvos artėjant Antrojo pasaulinio karo pradžios 70-osioms metinėms

Europos Parlamento nario prof. Vytauto LANDSBERGIO pareiškimas

Savaitė tarp Vokietijos ir SSRS nepuolimo pakto (Molotovo ir Ribentropo pakto) ir Antrojo pasaulinio karo pradžios 70-ųjų metinių yra ir bus nužymėta desperatiškų Rusijos diplomatijos ofenzyvų – filmų, publikacijų, įvairių protestų.

Karas prasidėjo kitą dieną po to, kai Maskva su A. Hitleriu ratifikavo tarpusavio nepuolimo sutartį. Joje SSRS atvirai įspareigojo nepadėti „trečiajai šaliai“, kuri kariaus su Vokietija. Iš tikrių sovietų padėjo Vokietijai visuose karo ligu 1941 metų birželio. Slaptieji protokolai nebuvę nei paviešinti, nei ratifikuoti, ir tai juolab pabrėžia jų nusikalstamą pobūdį bei netiesėtumą nuo pat pasirašymo akimirkos, ką aukščiausiuoju SSRS valdžios lygmeniu nustatė ir paskelbė SSRS liau-

dies deputatų suvažiavimas 1989 metų gruodžio 24-ają. Šių metų gruodį vertėtų tarpautiniu lygiu pažymeti tą iškilų 20 metų senumo faktą, Rusijai garbingą dokumentą.

Kol kas, deja, dabartinė Rusijos valdžia žvelgia ir eina priešinga kryptimi. Užuot atsiribojusi nuo stalinizmo nusikaltimų, prie kurių pri skirtumas ir Antrojo pasaulinio karo inicijavimas, ji blaškosi skelbdama neva „iroydymus“, kad Stalinui būtinai reikėjo susidėti su Hitleriu. Spekuliuojama, kad sėmokslas apsimokėjo. Akcentuojami kliuviniai derybose su Anglia ir Prancūzija nutylint lygiagretes slaptas Maskvos derybas su Berlynu. Nueita net iki buvusio sąjungininko A. Hitlerio pateisinimų, neva dėl karo kalta Lenkija.

(keliamas į 2 psl.)

Vilius BRAZENAS

Pareigos keliu

Pagarbiai pavydžiu „Baltijos kelio“ grandinės grandims to jausmo, kurį per vieną iš lemiamų Lietuvos istorijos valandų galėjo pajusti rankomis susikibusi mūsų tautos dalis.

Mielos grandys ir grandeles! Su meile pavydžiu kiekvienam iš jūsų – nuo jauniausio iki vyriausio, pavydžiu to momento jausmo, gal net lyg fizinio nuo žemės pakilimo jausmo. Stovėdami ranka rankon, kai kur – petys petin, jūs ryžtingai atstatėte krūtinės Rytų globalistiniam okupantui. Tuo pat metu išdidžiuožiūlui skrodėte Atlanto chartijos didžiojo melo migla aptrauktą Lietuvą, pasaulinės valdžios kūrimo partneriui išdavusių, Vakarų vadų besąžinę dvasią.

Didžiuokitės savimi, Sesės ir Broliai, tačiau ypač didžiuokitės sava tauta, sava Tėvyne Lietuva. Lietuvos žemės syvai tūkstantmečiais išlaikė kovingus Lietuvos dvarus ir kardo karius. Didžiuo-

kitės sava tauta, nepaniekinamasi kitų. „Baltijos kelias“ suteikia tam pagrindą.

Visais istoriniai momentais tie kariai – didvyriai vyrai ir moterys – atsiliepė į patriotinio šauklio trimito garsus ir atsistojo ton vieton, kurią Tėvynės Pirštas rodė. Tokių istorinių akimirkų nebuvę, ir šiandien neturėtų būti kalbę apie žmogaus teises. Mūsų istorijoje pirmavo ir toliau turi pirmauti pareiga Tėvynei.

Pareiga Tėvynei išrikiavo Lietuvos raietlius Juodosios jūros pakrantėje, Saulės mūšio laukuose ir Žalgiryje, subūrė mirtininkus Pilėnuose ir partizanų bunkeriuose. Pareiga Tėvynei uždėjo ant Lietuvos vadų nuo mongolų gynėjų šarvus didžiausiai Europos valstybių vadų suvažiavime Lucko pilyje. Tą suvažiavimą galime pavadinti šių dienų NATO užuomazga, tik daug gausesne atstovais negu šių dienų NATO suvažiavimai.

(keliamas į 2 psl.)

Dėl Rusijos politinės ofenzyvos artėjant Antrojo pasaulinio karo pradžios 70-osioms metinėms

(atkelta iš 1 psl.)

Jei Lietuva 1939 metų kovą būtų atmetusi Hitlerio ultimatumą dėl Klaipėdos, o Vakarų demokratijos tada būtų užstojujos Lietuvą, tai šiandien dėl karo pradžios būtų kaltinama Lietuvos Respublika. Tokia Kremliaus militaristų logika. Suomija ir Gruzija taipogi kaltos dėl vienos iš jų užpuolimo 1939 metais, kitos – 2008 metais.

Rusijos politikai šiandien vėl smerkia buvusią "Versalio tvarką". Lygiai taip ją smerkė revanšistinė A. Hitlerio Vokietija ir, tiesioginiai įžeinidamas žodžiais Lenkiją, šiai žlungant po "socialistinių" tironių smūgiais, SSRS užsienio reikalų ministras ir pakto signataras V. Molotovas. Antrasis signataras buvo kartas Niurnbergo tribunolo sprendimui net neleidus jam, kituo kaltinamam J. von Ribentropui, prabili apie didžiausią dvišalių nusikaltimą – išankstinį 1939 metų rugpjūčio 23 dienos susitarimą dėl grobio dalybų, jeigu keturių Baltijos valstybių ir Lenkijos "erdvėse įvyks teritorinių–politinių pokyčių". Taip raše J. Stalino prižiūrimi. Aišku, tada susitarta ne

"jeigu", o kad tie pokyčiai tikrai įvyks būtent susitarančių šalių valia. Susitarimas buvo draugiškai vykdomas, karinė pergalė laistoma Breste bendru šampanu, ir užbaigus Lenkijos egzekuciją Stalinas paskelbė nusikaltelių pasaulio žodynu *par excellence*, kad SSRS ir Vokietija nuo šiol "parištose krauju".

"Parišimas krauju" buvo pratęstas Katynėje ir aplinkinėse stovyklose, Stalino ir šutvės pasirašytu nuosprendžiu 1940 metais išžudyti daugelį tūkstančių Lenkijos karo belaisvių už "antisovietinę propagandą".

Rusija neturi kitos garbingos išeities, tik atsirišti, dar sykį pripažinti ir pasmerkti tą juodą savo sovietinės istorijos puslapį. Visos pastangos paneigtis SSRS liaudies deputatų suvažiavimo išvadą ir pateisinti nusikaltimus bus tolygios šétoniškam Stalino, Berijos, Molotovo, Kalinino ir kitų argumentui, kad karo prieš Lenkiją belaisvius reikėjo išžudyti šūviais į pakauši už jų netinkamas tarpusavio kalbas ir maldas.

Nepriklausomi Vokietijos politikai turėtų Kremlui padėti.

Pareigos keliu

(atkelta iš 1 psl.)

Todėl ir jūs, Baltijos grandinės grandys ir grandelės, didžiuokitės savos tautos istorija, „Baltijos kelio“ dalyvius pastačiusia ant tvirto, Lietuvos kovotojų nužygianto patriotinio kelio mūsų kartos kovotojams žygioti.

Pareiga Tėvynei sujungė sukilėlius prieš carą Pliaterytės pulke, kaip ir sukilėlius prieš raudonajį carizmą 1941 metais. Tas pats pareigos trimatas pakėlė jaunus lietuvius istoti į savanorių kovotojų eiles kovoti už Nepriklausomą Vasario 16-osios Lietuvą. Tie savanoriai, kaip ir jūs šiandien, atsisukė į istorijos horizontus galėjo didžiuotis esą lietuviu.

Pareigos jausmas nukreipė lietuvius į pogrindinę veiklą pirmosios ir antriosios sovietų ir nacių okupacijos metais. Pareigos Tėvynei trimito šauksmui atsiliepė Lietuvos vietinės rinktinės (LVR) ir Tėvynės apsaugos rinktinės (TAR) kariai. Spalio 7 dieną minėsime TAR veik beginklių vyrų bandymą pastoti kelią antriosios sovietų invazijos tankams. Ypač dar vis pasigendantieji to „bent vieno kraijo lašo“, turės progą padėti gėlių prie Sedos kautynėse žuvusių 100 karių bendro kapo. Prieš 65 metus jie auksčiausią pareigą Tėvynei atlikdami pralejo ne lašą, o visą savo jaunystės kraują.

Laimei, juos visus, senosios ir naujausios istorijos kovotojus už Tėvynę,

visus didvyrius ir didvyres, dar didesne auka pagerbė epochiniai Lietuvos bunkerų partizanai. Pastaruosius, Pareigos trimitypašaukti, didžiaja auka ir beginkle narsa pagerbė už Kovo 11-osios Nepriklausomą Lietuvą kovodami tautiečiai. Jie krūties prieš ginklus atstatė prie Seimo, Spaudos rūmų ir Televizijos bokšto. Tai darė atsiremdam i „Baltijos kelio“ dvasių mūrą.

Kova tebesitęsia. Net ir užsitarvusieji didvyrio ar didvyrės vardą neturi teisės nuleisti kovos kardo. Jūnašta dviguba: atliki savą ir žuvusių bendražygių pareigą. Anot šviesios atminties kunigo Stasio Ylos, „kas liaujasi kovoje – miršta“. Tad „Baltijos kelio“ sukakties progadvasininko vardu drįstu kreiptis į tautiečius prašydamas: nemirkime, paliaudami kovoti, ir prisikelti kovai žadinkime vaikščiojančius „mirusiuosius“.

Net statydami naujas paminklus ar nulenkdami galvą žuvusiesiems priesenių paminklų, nueidami atsukame nugarą. Tačiau neatsukime nugaros Lietuvos kovų istorijai, tuo pačiu Tėvynės pareigai. Mūsų širdį ir dvasią mato Laisvės kovose žuvusių lietuvių vėles. Mūsų žodžius su mūsų darbais lygina mus stebintis jaunimas. Gal galima gražiomis kalbomis, be pasiaukojančios veiklos apgauti vyresniajų kartą, tačiau vargu ar kam pasiseks tuo būdu apgauti jaunimą.

Savipeika nepainiotina su tautos kultūra

Benaršant interneite dėmesį patraukė Marijampolės savivaldybės tarybos nario, LSDS pirmininko pava duotojo Gedimino Akelaičio straipsnis „Auka paminklui turiapti atsaku į valdžios cinizmą“. Žiniasklaidoje buvo skelbta, kad rugsėjo 6 d. Marijampolėje bus iškilmingai atidengtas paminklas Lietuvių Tautai, lietuvių Kalbai ir Lietuvos 1000-mečiui.

Ar iš tiesų vykdoma „valstybės, tautos, kalbos naikinimo politika“?

„Sukūrė valstybę, tironų buvome dalijami, perdalijami, pasidalijami, o pastarajį dviešimtmetį vadinasis „tautos elitas“ nuo Maskvos iki Briuselio, nuo duju, naftos iki eurų ir šokolado vykdė atvirą valstybės, tautos, kalbos naikinimo politiką,“ – teigia ilgametis Marijampolės savivaldybės politikas, pareigūnas, gydytojas G. Akelaitis.

Nejaugiai autorius priskiria „tautos elitui“, vykdžiusiam „atvirą valstybę, tautos, kalbos naikinimo politiką“, viesus renkamosios valdžios, būtent Seimo, savivaldos ir Vyriausybės, pareigūnus?

Nejaugiai autorius nori įpiršti skaitytojui teigini, kad per „pastarajį dviešimtmetį“, t.y. nuo 1989 m. iki 2009 m., buvo „naikinama Lietuvos valstybė, lietuvių tauta, lietuvių kalba“, kurios buvo išlikusios (o gal sukurto?) per pusę amžiaus trukusia sovietų okupaciją?

„Tai būtų atsakas į valdžios cinizmą ir nedovanotiną požiūrį į kalbą ir tautą,“ – agituoja autorius, tarsi ragindamas unikalaus paminklo atidengimo iškilmes paversti pasirėkavimais ir demagogijos spektakliu.

Be to, kam naudinga peikti Briuselį, kai Antrosios Lietuvos Respublikos valstybingumo garantas yra brandi pilietinė visuomenė, NATO ir ES? Negi trokštama kokio nors „kniaziaus“ titulo? Kai kam pavyko tai pasiekti.

Paminklo sukūrimui aukojo savivaldybė, Vyriausybė ir visuomenė

Internete ir spaudoje gausu žinių, kad marijampoliečio skulptoriaus Kęstučio Balciūno sukurtas paminklas kainavo apie 2,5 mln. litų, kad daži lėšų (berods 100 tūkst.) skyrė Lietuvos Vyriausybė. Marijampolės savivaldybė, kaip ir pridera paminklo statybos iniciatorei, skyrė apie 1,5 mln. litų, tačiau dar pusės milijono trūksta. Mat sumanymas pastatyti paminklą Tautai ir Kalbai kilo Sąjūdžio metais, būtent 1989-aisiais, o įgyvendinimas užsištešė.

I priekaištus dėl paminklo kūrimo ir statymo sunkmečio salygomis trumpai ir dalykiškai atsakė Marijampolės savivaldybės meras Vidmantas Brazys: „Dabartiniu laiku niekas ir nepradėtū statyti. Pinigų niekada nebūna per daug. Tačiau tai, ką pradējome, būtina užbaigti. Prieš trejus

metus supirkome medžiagas, iš Kinijos pargabenome granitą, todėl nebuvo kur trauktis“.

Pareigūnui derėtų, užuot peikus, rodyti asmeninį pavyzdį

Nereikėtų menkinti valdžios, šiuo atveju – Vyriausybės ir Marijampolės savivaldybės, vaidmens ir indėlio į paminklo kūrimą, o atvirkščiai – nuoširdžiai padėkoti. Kita vertus, keistoka, kai ilgametis savivaldos pareigūnas G. Akelaitis, taigi valdžios atstovas, imapiekivertė, kuriai ir jis pats priklauso.

„Šiuo nelengvu laikotarpiu, kai ir buvusi, ir esama vyriausybė atiminėja pinigus iš piliečių, vaikų, ligonių, verslininkų, kai užmirštami Jėzaus žodžiai: „Buvau alkanas, o jūs manęs nepamaitinote“ (Evangelija pagal Matą,) ir kai „vargšų engimas ir nesumokėjimas darbuotojui jo atlygio“ nelaikoma nuodėme, verta tik danguas keršto“. Citata skamba kaip tribuno nuosprendis.

Bendrapiliečiams netiktu abejoti G. Akelaičio nuoširdumu, kai jis imasi aiškinti Evangeliją, reikalaudamas „danguas keršto“ demokratiškai išrinktoms ir sudarytoms Vyriausybėms, tikriausiai ir Marijampolės savivaldybei. Tačiau patyrusiam savivaldybės politikui, žinančiam, kad sunskmetis prasidėjo ne Lietuvoje, kad globalini sunskmeti įveiki galima tik bendromis pastangomis, vertėjo užuot neargumentuotai kritikavus savo kolegas – visų rangų valdžios atstovus, paaiškinti skaitytojui, taigi ir rinkėjams, kaip jam pačiam sekasi darbuoti šioje srityje. Juk ir be įrodinimų aišku, kad kiekviena valdžia gali duoti tik tada, kai iždas néra tuščias. Galbūt Marijampolės pavyzdžiu pasektų kitos savivaldybės, kartu ir dabartinė Vyriausybė pasimokyti iš suduviečių patirties.

Ar kenkia sveikatai „propagandos dviračių“ pedalai?

Kreivai šyptelti norisi dėl menamo priekaišto dabartiniam premjerui ir jo bendraminčiams, „kurie mina propagandos dviračių pedalus asfaltuoja keliais“, bet...

Vargu ar rasime Europoje dar bent vieną Vyriausybės vadovą, kuris kasmet savo atostogas praleistų ant dviračio balnelio, o ne Maljorkoje ar Bahamų salose. Beje, Lietuvos medikai iki šiol viešai nesityčiodavo iš bendrapiliečių, kultivuojančių dviračių sportą, o skatinavo sportuoti, žaisti, plaukioti, bėgioti ir pan. Nejaugiai Marijampolė išimtis? Beje, šia „dviračio nuodėme“ esu prasikaltęs ir aš – daugelį metų myniai....

Tiesiog knieti paklausti, kiek Sūduvos sostinės savivaldybininkų, taip pat ir medikų, užsiima tokia dviračių sporto propaganda, kaip premjeras? (keliamai i 3 psl.)

Šią vasarą Lietuvoje viešėjusi iš Džordžijos valstijos (JAV) atvykusi politikos mokslų profesorė Dovilė BUDRYTĖ, kaip ir kasmet, tėsė jau ne vienerius metus vykdomus tyrinėjimus skaudžios mūsų tautos istorinės patirties įtaką šių dienų gyvenimo politinėms realijoms, demokratiniams procesams. Ji teigia, kad tokia patirtis, kurią išgyveno buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai, anksčiau ar vėliau pasireiškia politinio aktyvumo formomis, o ją patyrė žmonės dažniausiai tam-pa istorijos agentais.

– Užsienio žiniasklaidai pasakojote apie Lietuvos Seimo nares, buvusias tremties Vidą Mariją Čigrievienę, Vinę Vaidevutę Margevičienę, Dalią Teišerskytę, aktyviai besireiškiančias politikoje. Da-bar vėl renkate medžiagą knygai anglų kalba apie Lietuvos tremtinius. Kokie klausimai labiausiai domina?

– Knyga, kurią kartu su kitomis bendraautorėmis rašėme, – apie skaudžią moterų patirtį, apie tai, kokią ji daro įtaką politikai ir politinei veiklai. Pokomunistinėse valstybėse yra palyginti mažai politiskai aktyvių žmonių. Mokslinkai nustatė, kad politikoje vieni aktyviausių žmonių yra patyrė fizines ar dvasines traumas. Aš tyrinėju, kaip tokie išgyvenimai paveikia žmones, ir kokios jų politinės nuostatos. Šiuo požiūriu daugiausia svarbios ir įdomios literatūros parašyta holokausto klausimu. Mano nuomone, sovietinio teroro klausimais vis dar nėra tokio lygio tyrinėjimų ir literatūros,

kaip holokausto.

Vertinant pokomunistinę patirtį, Lietuva politiniu požiūriu per gana trumpą periodą pasiekė tikrai nemažai politinių pergalių. Kaip teko kalbėtis su Seimo nariu prof. A. Dumčiumi, apie tai jau yra pradėta diskusija Europos Parlamente, ESBO priėmė rezoliuciją, lyginančią komunistinių genocidą ir holokaustą, apie tai kalbama ir Europos Taryboje. Nors iki šiol yra surinkta nemažai būsių politinių kalinių ir tremtinų prisiminimų, bet jų ne galima prilyginti literatūrai apie holokaustą.

– Kokių sričių darbų apie holokaustą: istorikų, psichologų, politologų – turi omenyje?

– Kalbėdama apie holokaustą turiu omenyje visų sričių darbus. Yra neblogū psichologų, politologų, literatūros tyrinėtojų darbų. Pavyzdžiui, politologijoje holokausto tema keliami tokie klausimai: kaip holokaustas ir žydų istorinė atmintis tapo Izraelio valstybės kūrimosi pagrindu? Ar svarbi istorinė atmintis šioje valstybėje? Juk Izraelis susikūrė po jau įvykdyto holokausto, 1947–1948 metais. Ir ta istorinė atmintis buvo itin svarbi šiai tautai. Kalbant apie Izraelį ar kitas panašaus likimo tautas keliaimi klausimai: ar iš tiesų patyruisi smurtą tauta gali būti tolerantiška, draugiška kitų tautų atžvilgiu? Politologai kelia tokius klausimus, ar įmanomas susitaikymas, atleidimas tautų bendravimo kontekste

ir kaip reikia tuos santykius sutvarkyti. Apie Izraelio ir Vokietijos atvejį yra tikrai nemažai prirašyta – kokia svarbi yra istorinė atmintis ir kaip ją galima „prisijaukti“.

Žinoma, jau nemažai parašyta ir apie pokomunistinio pasaulio istorinę atmintį. Bet, manau, dar daug ką galima padaryti.

– Pasaulyje yra sukurtą daug mokslinio tyrinėjimo metodų, analizės mechanizmų ir įrankių. Kokio naujo požiūrio į save reikia lietuviams ir kuo jis turėtų būti įdomus kitoms tautoms?

– Lietuvoje padarytas pirmas būtinės žingsnis – atstaatyti istorinę tiesą. Pasižūrėkime, ką atkūrus nepriklausomybę daugelis būsių tremtinų ir politinių kalinių veikė – labai kruopščiai rinko kiekvieną faktelį. Reikėjo surinkti kuo daugiau faktinės medžiagos norint irodyti, kad tai buvo. Tačiau dabar reikia žengti antrą žingsnį. Tai padaryti, man atrodo, sunku – visą tą medžiagą paméginti suvokti pasauliniam kontekste. Reikia, kad lietuvių patirtis būtų lyginama ir su kitų šalių, net ne Europos patirtimi. Skaudi istorinė patirtis yra bendražmogiška ir reikia į ją pažiūrėti bendražmogiškų vertibių kontekste. Reikia surasti būdą kalbėti apie mūsų praeitį, kad būtų įdomu ne tik latviui ar estui, rusui ar žydui, bet, pavyzdžiui, netgi Kinijos ar Ruandos žmonėms. Reikia surasti, kaip kalbėti apie Lietuvos patirtį, kad tai taptų pasaulio istorijos dalimi. Man atrodo, kad tai ir būtų tas kitas žingsnis, kurį būtina žengti.

Pažvelkime į Lietuvos atminties politiką – ji yra tautinė. Ir tai yra natūralu. Bet jei atminties politika neišsiveržia iš tautinių rėmų, tada, man atrodo, išskyla realus pavojuς, kad atėjus į valdžią kitokioms politinėms jėgom, ta atmintis vėl pasikeis.

– Kas ta atminties politika?

– Šiandienos santykis su sunkiais istoriniais laikotarpiais. Jei išskleisim šią sąvoką plačiau, galime išskirti ketertą sričių: viena – kaip sunkūs istoriniai patyrimai atskleidžiami vadovėliuose, kaip dėstomi mokyklose, kita sritis – kokias atmintinas datas mini valstybė, kaip tie minėjimai vyksta, kas juose dalyvauja. Trečia sritis – kaip istoriniai įvykiai įsirežė į žmonių sąmonę, kaip apie juos yra kalbama, kaip kartais prasiveržia iš sąmonės. Dar viena labai svarbi sritis – muziejai. Kaip muziejuose yra atspindima praeitis, kam jie yra

įdomūs? Būtų labai įdomu patyrinėti, kam šiandien įdomus Genocido aukų muziejus, kas Jame lankosi? Jis darabar praktiskai tapo neatsiejama Vilniaus dalimi. Bent jau atvykusiu užsieniečių maršruto programe būtinai įrašytas tas muziejus. Sakoma, jei nebūsi nuėjęs į Genocido aukų muziejų, tai nebūsi matęs Lietuvos. Ką noriu tuo pasakyti? Kad tai tampa mūsų, lietuvių, tapatybės dalimi. Matant Genocido aukų muziejaus svarbą mūsų tapatybei, kyla klausimas, kiek belikę mažesnių Tremties ir rezistencijos muziejų, kas jais rūpinasi ir kiek jų jau uždaryta?

Pavyzdžiui, Latvijoje ir Estijoje yra *okupacijos, onege-nocido*, kaip Lietuvoje, muziejai. Lietuviai šios sąvokos varojimui pasauliu nori labai aiškiai parodyti, kaip tai svarbu. Kad tai ne tik okupacija, o daug daugiau nei okupacija.

Kiek teko domėti, būvių tremtinų ir politinių kalinių patirtis jau surinkta ir užrašyta. Priėjome dar įdomesnė atminties politikos stadiją: kas bus toliau? Veriasi kartų klausimas. Žiūrint į holokausto atminties politiką, matyt, kad ten buvo pirmoji karta – tiesiogiai patyrosių holokaustą. Antroji karta – jų vaikai, kurie taip pat daugelius atvejų tampa vadinais atminties agentais. Žinoma, jei jų tėvai kentėjo, tai jie patys yra traumuoti. Jie taip pat kuria muziejus, skaito paskaitas. Bet tuo niekas nesibaigia. Savo patirtį jie perduoda vaikams. Auga ir trečioji karta. Taip pat įdomus ir holokausto vykdytojų kartų klausimas. Yra viena karta – smurtautojų. Ir labai įdomu, ką jie pasakoja savo vaikams?

– Manau, kad šiandien jie tyli.

– Vokietijoje buvo atliktas labai įdomus tyrimas. Dabar ypač mokyklose daug vokiečių tvirtina, kad jų seneliai ir proseneliai buvo naciai, bet jie esą buvo geri naciai. Nevalie priešinosi režimui, ieškojo savų būdų su juo kovoti. Nevalie tikrai giliai širdyje to režimo nepalaikė. Vokietijoje vaikai, skaitantys baisias holokausto istorijas, negali pripažinti, kad jų senelis galėjo būti tas blogasis nacis. Sociologai stebi, kaip tas diskursas jaunuųjų kartų yra „pakrepiamas“ ir galiausiai iškrepiamas, kuriamas naujas. Tik sukurę tokius pateisinimus vaikai gali ir toliau mylēti savo senelius.

Sovietinio režimo atveju yra aišku, kad pirmoji karta, kuri buvo ištremta, kuri kojo, ir liks aktyvi tremtinii ir politinių kalinių sajungose.

Bet nežinau, ar galima tą patį pasakyti apie jū vaikus ir vakaicius, ar jiems labai svarbi yra praeitis, istorinė atmintis, kaip jie apie ją sužino? Dar reikėtų patyrinėti, kaip Lietuvos vyksta istorinės atminties perdavimas iš kartos į kartą.

– Manau, perdavimas vyksta dviem kanalais: per asmeninius, šeimos ryšius, kai išgirstama tiesiogiai iš savo senelių lūpų ir oficialiai kanalais – mokyklose ir viešuoju visuomenės diskursu, žiniasklaida. Holokausto atveju abu šie kanalai tikriausiai veikia puikiai?

– Nenoriu daryti apibendrinimą, nes žydų yra daug ir įvairiose šalyse, bet teko girdėti, kad net pačiame Izraelyje jaunajai kartai oficialūs kanalai nelabai įdomūs. Jei istorinė atmintis nepasiekia individualiu lygiu, jei pasakojimas nepaveikia emocijų, tai atminties perdavimas neįvyksta. Valstybiniai, oficialūs minėjimai nėra tokie paveikūs, kaip gyvas žodis. Jeigu šias istorijas pasakos artimiausiai žmonės, jas prisiminsime ilgai ir jos bus labai svarbios. Juk mokykloje pasakojama ir daug kitokių dalykų.

– Lietuvos sovietmečiu pusamžių vaikus saugojo, kad mažiau žinotų apie šių skaudžių tautos patirtį. Buvo sunksu ne tik sužinoti, bet ir patikėti liudininkų pasakojimais.

– Tačiau Atgimimui prasidėjus ir pradėjus garsiai kalbėti visi labai greitai patikėjo! Žinoma, žydų padėtis kita, nei lietuvių. Izraelis nuo pradžių buvo demokratinė valstybė. Po tų baisių įvykių nebuvavo periodo, kad informacija būtų kontroluojama ar žiauriai slopinama. Bet tas priverstinės tylos periodas nieko gero neatnešė. Per greitai gavome didelę tiesos dozę. Vaikščiojome apspangę kokius 5–6 metus. Ir vis išliksdavo daugiau ir daugiau faktų.

Tai taip pat yra priežastis, kodel dabar yra sunku įsisavinti skaudžių mūsų tautos patirtį ir pažiūrėti į ją pasauliniam kontekste. Vis tik galvojant apie ateity, apie istorinės atminties išlikimą, reikia tą patirtį lyginti su kitų tautų patirtimi. Nekalbėti apie vien tai, kad štai varšai lietuvių, prarado valstybę, kentėjo. Tačiau, žmonių perkėlimas, kai tave jėga iškelia iš namų, yra bai-si, traumuojanti patirtis. 20 amžiuje milijonai žmonių prarado namus, sveikatą, gyvybę, pasitikėjimą savimi ir pasitikėjimą žmogiškumu. Tad reikia rasti bendrą kalbą, kad tokia patirtis būtų įdomi ne tik lietuviams ar jų artimiams kaimynams, bet ir kitoms tautoms, 20 amžiuje patyrusioms kažką panašaus.

Kalbėjosi Ingrida VĖGELYTĖ

Pasaulis turi žinoti

Savipeika nepainiotina su tautos kultūra

(atkelta iš 2 psl.)

Jei susidaro bent kuopa dviratininkų, tokiu atveju pasišaipyti iš pavienių ar grupinių sportuojančių pareigūnų gal ir tiktū, tačiau tik geranoriškai šypsantis. Premjerą pralenkės pedalų mynėjas vertas būtų vyriausybino apdovanojimo. O dalykiška, konstruktivu Vyriausybės veiksmų kritika būtų labai naudinga.

Pagarba Tautos istorijai ir kultūrai

Belieka padėkoti Marijampolės savivaldybei ir skulptoriui Kęstučiui Balčiūnui už įspūdingo paminklo Lietuvijos Tautai, Kalbai ir Lietuvos Tūkstantmečiui sukūrimą. Neatsitiktinai šių metų birželio 21 d. Jonavoje, Santarvės aikštėje, buvo atideng-

tas paminklas vienam iš lietuvių raščios pradininkų Abramui Kulviečiui, iškilimai 16 amžiaus šviesuoliui (žr. „Tremtinys“ Nr. 25 (855), 2009 m. liepos 10 d.). Paminklo A. Kulviečiui autorai – prof. Konstantinas Bogdanas ir jam talkinės skulptorius Mindaugas Šnipas. Paminklo sukūrimo ir pastatymo išlaidas padengė AB koncerno „Achemos grupė“ prezidentas Bronislovas Lubys. Tai sektinės pavyzdys verslo elitui – remti tautinę kultūrą ne tik moraliai. Turtas savininką įpareigoja ir piliavine prasme. Jonavos ir Marijampolės centrinėse aikštėse pastatytu paminklai simbolizuoją piliečių visuomenės reiškiamą gilią pagarbą Tautos istorijai ir kultūrai. Edmundas SIMANAITIS

Bendrija „Lemtis“ organizuoja ekspediciją į Komiją

Siekdama puoselėti ir išsaugoti Lietuvos istorijos paveldą bei pagerbti sovietų okupacijos laikotarpiu nukentėjusius lietuvius, bendrija „Lemtis“ tėsia prieš 20 metų pradėta darbą. Per šį laikotarpį buvo surengtos net 25 ekspedicijos į lietuvių tremties ir įkalinimo vietas visoje Rusijos Federacijos teritorijoje. Asmenine bendrijos narų iniciatyva ir bendradariaujant su įvairiomis institucijomis bei privačiais rēmėjais, „Lemtis“ šiemet vėl rengia ekspediciją į Lietuvai itin reikšmingas ir dar nelankytas tremties vietas.

Labai greitai nyksta lietuvių tremtiniai kultūrinis paveldas Sibire. Ten likusių lietuvių tremtiniai, politinių kalinių (amžinkų) taip pat mažėja. Todėl jau dabar būtina imtis veiksmų ir visomis įmanomomis priemonėmis stengtis išsaugoti kultūrinį palikimą. Ekspedicijos į Komiją metu bus sutvarkyta nemažai lietuvių tremtiniai, politinių kalinių kapaviečių, paminklų, įamžinančių jų atmnimą, ir visa tai bus užfiksuota fotografijoje bei vaizdo medžiagoje.

Rugpjūčio 31–rugsėjo 13

dienomis 5 žmonių grupė Komijoje sutvarkys išlikusius aplieustus ir jau Nepriklausomoje Lietuvoje pastatytus paminklus, lietuvių kapines, susipažins su buvusiomis lietuvių kalinių ir tremtiniių gyvenimo sąlygomis, pabendraus su vis dar ten gyvenančiais lietuviams.

Ekspedicijos dalyviai šiemet turi ir dar vieną tikslą – Abezės kapinėse sutvarkyti stalinizmo represijų aukos – filosofo, profesoriaus Levo Karsavino (1882–1952), 1928–1949 m. gyvenusio Lietuvoje, kapą.

Komijoje bendrijos „Lemtis“ nariai yra lankesi ne vieną kartą, suradę dešimtis aplieustų lietuvių kapų. Daugelis šių atminimo paminklų yra prastos būklės, todėl ketina mažinti juos kiek įmanoma restauruoti ir paruošti tolimesniam mūsų kančią ir kartu laisvės siekio bylojimui toli nuo Lietuvos. Ekspedicijos dalyviai ruošiasi tvarkyti paminklus ir išlikusias kapines Vorkutos, Abezės, Intos, Andronovo, Ust Lokčimo, Ežvos ir kitose vietovėse.

Grįžę ėkspedicijos dalyviai važinės po Lietuvos mokyklas, švietimo įstaigas, or-

ganizuos fotografijų parodas, pasakos jaunimui apie skaudū mūsų tautos likimą bei patrauklia forma stengsis išreišksti savo įspūdžius ir patirtį, igytą ekspedicijos metu. Visa tai neabejotinai prisidės prie pilietiškumo, patriotiškumo vertybų jaunimui skatinimo bei daugeliui padės suvokti, kokius žiaurumus Sibiros patyrė mūsų tautiečiai.

Ekspedicijos dalyviai į Sibirą vyks remiami Rokiškio rajono savivaldybės Laisvės kovų įamžinimo komisijos, Šakių savivaldybės. Už pagalbą ypač dėkojame Ramūnui ir Birutei Garbaravičiams, Albiniui Vaičiūnui bei atšiaurioms sąlygoms ekspedicijos narius aprengusiai parduotuvei „Armijai ir civiliams“.

Norintieji pasiklausyti grįžusių ekspedicijos dalyvių pasakoju apie aplankytas kalino ir tremties vietas bei pamatyti parsiuverčią vaizdo medžiagą, bendrijos „Lemtis“ narius galite pasikvesti į susitikimus.

Bendrijos „LEMTIS“ nariai

P.S. Ekspedicijos narių įspūdžius, komentarus, nuotraukas spaudinsime kituose „Tremtinio“ numeriuose.

Tas nuostabusis Lichenas!

Tremtinį piligrimų klubo „Saulėgrąža“ kelionės tėsiasi klubiečių ir jiems prijaučiančiųjų pageidavimu. Gegužės pirmomis dienomis nuostabioje Licheno šventovėje Lenkijoje šventėme Motinos dieną. Vos grįžus iš kelionės, pasipylė skambučiai naujų ir jau ten buvusių norinčiųjų vykti į Licheną vėl ir vėl.

Šį kartą net 60 piligrimų vyko į Žolinės atlaidus Lichene. Minių minios plūdo į Licheno šventovę: ir senjorai, ir maži vaikaičiai, šeimos. Ne veltui Licheno Dievo Motina vadinama šeimų globėja.

Mūsų kelionės moto: „Su Lietuva širdyje“ – lyg Lietuvos buvusių tremtiniai ir politinių kalinių saskrydžio Airogalėje atgarsis. Autobuse netilo kalbos, prisiminimai, giesmės, dainos, eilės. Pažymėti Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečio, buvusių tremtiniai ir politinių kalinių saskrydžių, „Baltijos kelio“, savaitraščio „Tremtinys“ jubiliejai.

Su mumis keliaavo kelios kartos: buvę tremtiniai, ju-

vaikai, vaikaičiai. Visus sujaudino klaipédiečio Antano Kasperavičiaus prisiminimai, skaitomas Teresės Ūksienės, Bernardo Brazdžionio, Mačernio eilės, Motinos Teresės iš Kalkutos žodžiai. Nuostabiausia buvo išgirsti nuolat suminis keliaujančios, Kybartų apylinkėje 400 metų troboje po braziliškuoju mauledžiu gyvenančios Salomėjos Dabulevičienės eilių. Nuostabu, kad jis visada keliauja su vaikaičiais. Šį kartą ją lydėjo Edita, Indré ir Dainius.

Kelionėje mus globojo ir dvasiškai rėmė kunigas Vytautas Pesliakas, santūras ir įsiklausantis į piligrimų intencijas, patariantis ir atjaučiantis. Kunigo dėka iškilmingų šv. Mišių metu buvo meldžiamasi už šviesaus atminimo buvusių tremtinę-piligrimę Joana Sakalienę. Mes jam nuoširdžiai dėkojame.

Mūsų kelionę giesmėmis ir dainomis papuošė Vilniaus katedros choras, vadovaujančios Eugenijos. Tapome nuoširdžiai draugais ir bičiuliais. Kelionės vadovė

Teodora pasakojo apie Lenkiją, jos miestus ir vietoves, susijusias su Lietuva, apie žymiuosius literatūros, meno ir muzikos veikėjus. Ši kartą mes lankėmės Vilanove-Karalių rezidencijoje, grįzdami plaukėme Augustavo ežerais ir kanalais. Grįžome laimangi, kupini šventės įspūdžių, sušildyti gerų žmonių šilumos ir pasiryžę ją kitiems išdalyti.

Ir ką jūs manote! Kitą dieną po kelionės vėl suskambo telefonas. Nemažėja norinčiųjų savo akimis pamatyti Licheno šventovę, kurią kūnigas Kęstutis Grabauskas apibūdino: "Lyg iš dangaus nuleista bazilika".

Negaliu nuvilti mielų buvusių tremtiniai, bus dar viena kelionė į Licheną rugsėjo 18–20 dienomis. Spalio 2–9 dienomis vyksime į Fatimą, Portugaliją. Dar yra laisvų vietų. Skambinkite, burki-mės. Iki susitikimų.

Irena PAJARSKIENĖ,
buvusių tremtinų
piligrimų klubo
„Saulėgrąža“ kelionių
organizatorė

Šventė Priekulės Laisvės kovų ir tremties istorijos muziejuje

(atkelta iš 1 psl.)

Seimo narė Vincė Vaidevutė Margevičienė ir LPKTS valdybos pirmininkė Jūratė Marcinkevičienė įteikė Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sajungos padėkos raštus visam būriui žmonių, vienaip ar kitaip prisidėjusių prie muziejaus kūrimo, parodų, renginių organizavimo.

Jaudinančiais prisiminimais dalijosi buvęs partizanas Vincas Kubertavičius, buvę tremtiniai Janina ir Antanas Abromaičiai, Antanas Paulavičius, Vytautas Voroneckas, Erna Preikšas-Kem, įteikusi muziejui naujų įdomių eksponatų. Nepriklausomybės Akto signatarė advokatė Zita Šličytė sveikindama šventės dalyvius sakė, kad jai didžiausias džiaugimas – Prezidento statuso suteikimas generolui Jonui Žemaičiui-Vytautui. Daug gražių ir teisingų žodžių šventėje pasakė kiti svečiai, LPKTS Žemaitijos regiono filialų atstovai.

Priekulės seniūnas Valerijus Velkas ir jo pavaduotoja Daiva Bliūdžiuvienė džiaugėsi ne tik muziejaus veikla, bet ir tuo, kad į istorinio paveldo sąrašą įtrauktas miesto pastatas turi tokius puikius šeimininkus.

Kalbinti partizanų vaikaičiai Gintarė ir Mindaugas sakė, kad apie rūščius pokario laikus jie daugiausia sužino dalyvaudami tokiuose renginiuose arba tiesiog iš artimųjų pasakoju apie tremtinį ir partizanų kovas kalbamais probėgšmais ir lyg tarp kitko. Tai neteisinga, juk tai nepaprastai svarbus ne tik naujų laikų, bet ir viso Lietuvos tūkstantmečio tarpsnis", – sakė jie.

Renginio dalyvius pasveikino Jaunųjų konservatorių lygos Klaipėdos rajono pirmininkė Kotryna Radžiūtė ir Klaipėdos rajono savivaldybės administracijos jaunimo reikalų koordinatorė Adelija Radžienė.

Antroji renginio dalis buvo skirta istorinės studijos „Tremtinis ir rezistencija Klaipėdos rajone“ pristatymui. Tai vienas iš Lietuvos tūkstantmečio minėjimo Klaipėdos rajone programas leidinių. Remiantis literatūra, istoriniais tyrimais, gyventojų atsiminimais, spauda, Genocido centro bei Laisvės kovų ir tremties istorijos muziejaus istorinė medžiaga, knygose atskleidžiamas 1941–1959 metų sovietų okupaci-

jos laikotarpis ne tik Klaipėdos rajone, bet iš dalies ir ap linkiniuose rajonuose. Knygoje – išsamūs iš rajono ištremtųjų sąrašai, partizanų, jų rėmėjų sąrašai, kiti statistiniai duomenys, be abejonių, pasitaruausiantys tolesniems tyrimams. Atrinkti vertingi ir įdomūs anū laikų didvyrių, nukentėjusių ir liudininkų prisiminimai, iš kurių dėlioja si ryškių spalvų tragisko laikotarpio mozaika. Anot istorikės Janinos Valančiūtės, knygą drąsiai galima vadinti monografija, nes neprimedama savo požiūrio sudarytoja sugebėjo susisteminti faktus ir pateikti įtikinamas ir objektyviyas išvadas.

Belieka tikėtis, kad ši knyga atsidurs ne tik buvusių tremtiniai ir rezistentų namų bibliotekų lentynose, bet ir mokyklų bibliotekose bus skaitomišius sąrašuose. „Tikusios, kad knyga atves dar daugiau lankytojų ir į mūsų muziejų, – pernai jų sulaukėme per 2000, iš jų – apie 300 moksleivų“, – sakė muziejaus direktorė Sabina Vinciūnienė.

Šventė baigėsi padėkomis nuolatiniams muziejaus draugams, talkininkams, ap linkos tvarkytojams: Lietuvos šaulių sajungos Klaipėdos apskrities jūros šaulių 3-iajai ir Krašto apsaugos savanorių pajėgų Žemaičių apygardos 3-iajai rinktinėms, Priekulės I. Simonaitytės ir Priekulės

specialiajai mokykloms. Už materialinę paramą dékota UAB „Damava“ direktoriui Dainui Šatkui ir buvusiam tremtinui Antanui Šatkui, Pranui Stoškui, UAB „Gargždų rango darbai“ direktoriui Algiriui Uosiu ir kitiems. Už pagalbą renginių metu padékota Priekulės Ievos Simonaitytės vidurinės mokyklos bendruomenei, Klaipėdos rajono savivaldybės tarybos nariui Alfredui Šauliui, Klaipėdos rajono vienemui Rūtai Cirtautai, Tėvynės sajungos-Lietuvos krikščionių demokratų partijos Klaipėdos rajono skyriaus pirmininkui Dangirdui Lingui.

Skambant buvusių tremtiniai ir politinių kalinių choro „Atminties aidai“ patriotinėms dainoms, šventės dalyviai dar ilgai dalijosi prisiminimais ir džiaugėsi, kad istorinė tiesa sekmingai skinasi kelią į nūdienos žmonių, atvirų žinojimui, širdis. Daiva BELIOKAITĖ

2009 m. rugėjo 4 d.

Tremtinys

Nr. 33 (863)

5

Partizanų Motinos

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Ona Surmilavičienė ir jos sūnūs

Laukagilio kaimas, netoli Paparčių (dabartinis Kaišiadorių rajonas), kur gyveno ūkininkai Ona ir Jonas Surmilavičiai, garsėjo ne tik 19 a. iš kaimo į Paparčių vienuolyną nutiestu medinių vamzdžių vandentiekio, bet ir patriotiškai nusiteikusiais žmonėmis. Sako, kad dar 1919 m., kai Žaslių apylinkėse vyko sunkūs mūšiai su bolševikų armija, Ona Surmilavičienė, pamačiusi prie Žaslių miestelio praeigiamoji Lietuvos savanorių, suorganizavo kaimynus ir ėjo gatvėmis dainuodami apie Lietuvos laisvę. Su ja buvo toks Dominykas Mataičiūnas, Marijona Petkevičiūtė, dar keiliolika prijaučiančiąjų, netvaikai. Deja, tai nebuvó mūsų karių galutiné pergalė. Nu fotografavo tą eiseną miestelio „aptiekorių“ ir toji nuotrauka pateko atsitokėju siems sovietams bei vietiniams bolševikams. Tie puolé ieškoti pirmoje eileje einančiųjų, Paukščiuose nušovė Marijoną Petkevičiūtę, tačiau kitų nesurado. Ona išsislapstė.

Motina patriotiškumą išugdė ir savo gausiai šeimynai: jie du su vyru augino šešis sūnūs. Deja, Jonas Surmilavičius mirė 1934 m., turėdamas apie 60 metų. Ona numatė kiekvienam vaikui jo gyvenimo kelią. Vyriausias Stasys, gimęs 1911 metais, turėjo tapti 18 hektarų ūkio paveldėtoju, Pranas, gimęs 1914 metais, po tarnybos kariuomenėje liko tarnauti karligoniųje, paskui dirbo buhalteriu kelių statybos organizacijoje, Kazys, gimęs 1918 metais, pasijuto noris būti kariškiu ir tarnavo lygtiniu puskarininkiu Lietuvos kariuomenėje, vėliau – policininku, Jonas, gimęs 1920 metais, anksti pasidavė darbams prie geležinkelio ir išdirbo čia apie pusę amžiaus, Antanas, gimęs 1922 metais, išmoko staliaus amato, o jauniausias Motiejus, gimęs 1925 metais, turėjo motyti gimnazijoje. Tačiau šiuos šeimos norus sujaukė ne ankstyva tėvo mirtis, o antroji sovietų okupacija.

1944 m. vasaros pabaigoje okupantai paskelbė visuotinę mobilizaciją. Ji lietė keturis Surmilavičių vaikus – Stasi, Kazys, Antaną ir Motiejų. Prie geležinkelio ir ligoninėje dirbantys Jonas bei Pranas nuo mobilizacijos buvo atleisti.

Stasys, Antanas ir Motiejus slapstėsi tévų sodyboje. 1944 m. spalio mėnesį pas juos atėjo Žalias Velnias subūriu vyrų. Motina paprašė Didžiosios Kovos rinktinės (DKR) vado Žalio Velnio patarmo. Susitarė, kad Stasys liks žemę dirbt, o Antaną, Dūmą ir Motiejų-Sparnuotį pakvietė į būrį. Prasidėjo mirti nešančios dienos.

Surmilavičius Kazys-Klevėlis 1944 m. gruodžio 1 d. taip rinktinės štabo nariu,

ma, patikėjo tuo okupantai tik dėl to, kad viena giminaitė draugavo su sovietų kariuonu. Išvežė Joną Markevičių į Trakų naujokų punktą. Ta pavarde dvidešimtmesti jaunuolių nudangino į frontą, ta pavarde jau po karo, 1946 metais, sugrįžo į Lietuvą ir pasuko į Kėdainius. Ten keliu valdybos buhalteriu dirbo brolis Pranas. Tik nerimo Žaslių aktyvistai, ieškodami dingusio Motiejaus Surmilavičiaus. Paskui apsigyveno pakaunėje, Gra-

kaimo buvo Klevo bataliono vado pavaduotojas. Jo būrys veikė Žaslių apylinkėse. Antanas buvo suimtas 1946 metais kovo viduryje, nu teistas, dešimt metų kalėjo Osoblage.

1945 m. kovo 27 d. Cio biškio vaikų prieglaudoje, kur buvo išskirtas DKA štabas, įvyko didelės kautynės. Tą dieną be bataliono vado Kazio Surmilavičiaus-Klevėlio čia buvo dar Juozas Macciuskas-Pluta, Stasys Mi siūnas-Senis, Jonas Markulis-Vaiduoklis, Mykolas Tveraga-Aras, Ceslovas Pavasaris-Milžinas, Adomas Lapinskas-Uosis ir štabo ryšininkė Aldona Sipavičiūtė-Velnio Išpera. Iš pat ryto Klevėlis su Uosiui pas Kazio giminaitį Adolfą Bagdonavičių prie

Nerries pamatė slenkančius stribus. Vyrai pradėjo bėgti į panerį, kad praneštų partizanams apie nelaimę. Stribai puolė paskui, apsupo. Klevėlis žuvo ant upės kranto prie augusio lazdyno. Uosis kurį laiką sėkmingai bėgo, paskui pradėjo šlubuoti – matyt, sužeidė. Jis metė kai linius ir sunkiai sužeistas šoko į ledinį vandenį. Taip ir neiškilo... Stribai paliko žuvusius partizanus ir puolė štabą. Žmonės sukalė neobliuotų lentų karstą ir nepabūgo palaidoti Klevėlių Cio biškio kapinėse.

Motina atlaikė sūnų žūti ir niekada neprikaišiojo likimui, dėl Lietuvos Nepri klausomybės gimimo pasi glemžusiam dviejų sūnų gy vybes, sujaukusiam ir kitų vaikų gyvenimus... Tik kiek vieną sekmadienį Paparčių bažnytėlėje meldési už žuvusiuosius.

Pastatykime paminklą Motinai

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajunga jau ne vienerius metus siekia jamžinti Laisvės Kovotojų Motinų atminimą. Prieš kelerius metus kilo idėja pastatyti simbolinį Kovotojų žuvusių už Lietuvos Laisvę, Motinos paminklą, numatytajam vieta Kauno buvusiose senosiose kapinėse. Suma nymas pradėtas įgyvendinti.

Prie šio paminklo pastatymo galite prisideti ir Jūs, Jūsų šeimų nariai, giminės, kaimynai, pervesdami į Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos DnB NORD banko sąskaitą Nr. LT864010042501566754 norimą paaukotį sumą.

Dėkojame paaukojusiesiems:

Bronui Stirbiui – 100 litų,
Janinai Lagunavičienei – 50 litų,
Onai Sabaitei – 200 litų,
Aloyzui Steponui Šakaliui – 50 litų,
Onai Aldonai Jakšienei – 100 litų,
Pranui Zakriui – 100 litų,
Vladislovui Upčiauskui – 200 litų,
Aldonai ir Pranciškui Tamuliams – 200 litų,
Jonui Algirdui Biveiniui – 200 litų,
Aldonai Vilčinskaitei – 100 litų,
Stanislavai Kazilionienei – 100 litų,
Petru Stašiui – 100 litų,
Juliu Skemundriui – 100 litų,
Vytautui Antanui Makutėnui – 100 litų,
Onai Kiudienei – 50 litų,
Vaclovui Šulmai – 50 litų,
Birutei Ruzginei – 70 litų.

LPKTS pirmininkas Antanas Lukša

Ona Surmilavičienė su sūnumis (iš kairės) Jonu, Motiejumi, Stasiu ir Antanu. Apie 1956 m.

Lietuvos kariuomenės šauktinis Kazys Surmilavičius, būsimasis partizanų bataliono vadas Klevėlis. Apie 1939 m.

bučiškių kaime. Iš pradžių kaimynai nesupratė, kodėl kartais žmona ji pavadina Motiejumi, ir jis mielai atsiliepia taip šaukiamas... Sulaukės Atgimimo pavardės nekeitė, nes ja vadinosi pusę amžiaus... Joną Čiuladą tada nuteisė, jis kalėjo Intos lageryje.

Antanas Surmilavičius Dūmas tapo A rinktinės 1-o bataliono Klajūno būrio partizanu. Stasys Kavaliauskas-Klajūnas iš netolimo Skėrių

Skelbiamas nemokamas viešas konkursas sukurti paminklą Kovotojų žuvusių už Lietuvos Laisvę, Motinai. Vieta paminklui paskirta Kaune, Vytauto prospekte, buvusiose senosiose kapinėse. Kviečiame dalyvauti ir pateikti savo eskizus ir idėjas skulptorių profesionalus ir mėgėjus. Projektus ar maketus atneškite į LPKTS būstinę Kaune, Laisvės al. 39, iki 2009 m. spalio 1 d. 12 val. Prie projekto turi būti nurodyti autorius vardas, pavardė, adresas, telefono numeris. Konkursui pateikiama projektų skaičius ir mastelis vienam asmeniui neribojami.

Projektų ir maketu paroda veiks LPKTS būstine salėje iki 2009 m. spalio 15 d. Maloniai kviečiame dalyvauti, kreipkitės tel. (8 37) 323 214, mob. 8 656 27 860, el. paštas tremtinys@erdves.lt, lpkts@erdves.lt.

LPKTS valdyba

Skelbiamas paminklo konkursas

Už Lietuvos laisvę kovojo ir vaikai

Mūsų, pokario vaikų, kartai teko daug išbandymų. Mes negalėjome likti nuošalyje, nes istoriniai įvykiai įtraukdavo į savo sūkurį. Reikėjo neklisti, nes tos kovos kaidū nebuvolemta ištasyti. Kliočių savo sąžine ir artimujų pavyzdžiu. Šis pasakojimas – tai skausminga mano šeimos, paprastų Dzūkijos kaimelio gyventojų, istorija ir noras jamžinti dėdės, Lietuvos partizano Roko BINGELIO-Vaidevučio, var-dą, nepelnytai pamirštą pusę amžiaus.

Mano senelis Tomas Bingelis, močiutė Ieva Bingeliene, taip pat senelio sesuo Kristina Bingelytė turėjo 11 hektarų miško ir 6 hektarų dirbamos žemės. Senelis pasistatė namus ir ūkinius pastatus: vieno kambario su kamaru troleli, kluoną, tvartą ir pirtį. Prieš mirdamas šį nekilnojamąjį turtą paliko trims sūnumus: Mykolui, gimusiui 1901 metais, Adomui, gimusiui 1905 metais, ir Rokui, gimusiui 1921 metais. Sene-liui mirus, pagal tradiciją ir visų šeimos narių sutarimą, ūkis atiteko vyriausiajam sūnui – būsimam mano tėvui, su slyga, kad jis rūpinsis kitais šeimos nariais. Todėl labiausiai knygas pamėgujį jaunelį Roką šeima išleido mokyti. Jis baigė Merkinės gimnaziją ir įstojo į Karo mokyklą Kau-ne, tačiau nebaigė: sutrukė 1940 metų sovietų okupacija. Dėdei Adomui pasiūlytas pa-sirinkimas: išmokti amato (mokykloje) arba susirasti dorą merginą ir vesti.

Su mano tėveliu Mykolu liko gyventi jo mama, mano močiutė Ieva Bingeliene, ir senelio sesuo Kristina Bingelytė, netekėjusi mano teta. Tai-givisi žinojo, ko norėjo. Tarpusavyje dalijosi laime ir nelaimė iki tol, kol Purplių padangėje pasirodė „išvaduotojų“ iš na-cių okupacijos lėktuvai.

Tėvelio žūtis

1944-ųjų liepos 10-osios vakaras. Sovietų lėktuvas riau-modamas apskuko ratą apie mū-sų sodybą ir pradėjo iš kulkosvaidžio šaudyti į namus. Dėdė Rokas garsiai sušuko, kad visi bėgtume paskui ji slėptis į bulvėms pilti paruoš-tą duobę. Jis pagriebė mano jauniausią penkiamečių broliuką Joną ir išbėgo pro duris. Dėdė Adomas išsinešė ant rankų kitą mano broliuką – šešiametį Juozuką. Aš, Vytautas (man buvo aštuoneri), iškibės į dešimtmės sesers Onutės rankovę, taip pat lai-mingai pasislépēme duobėje. Deja, mūsų tėvelis Mykolas tuo laiku sirgo. Dėl jo užtru-ko močiutė Ieva ir teta Kristina. Jos nespėjo pasislėpti nuo kulkų ir ant namo numes-tos bombos skeveldrų. Jas mirtinai sužeidė: močiutei kiaurai peršovę plauti, tetai Kristinai skeveldra pataikė į

galvą. Abi maždaug po mén-e-sio mirė.

Mūsų gyvenamasis namas paskendo liepsnose ir sudegė. Suprantama, tame sudegė ir visas šeimos turtas. Baisiausia, kad žuvo mano tėvelis Mykolas Bingelis. Jo broliai Rokas ir Adomas kitą dieną degesiuse surado kūno likučius. Tos pačios dienos pava-kare tėvelį palaidojome. J su-kaltą iš lentų dėžę sudėjome palaikus, garsiai raudodami suaugę ir vaikai, laikinai už-kasėme dėžę su tėvelio palai-kais šalia kiemo esančiam darže.

Kitą dieną – liepos 12-ąją „atsiseikino“ su mūsų šeima ir vokiečiai. Jie, matyt, skubėjo savo mantą išvežti į Užne-munę, todėl kaimuose ieškojo traukiamosios jėgos – arklių. I vokiečių rankas pakliu-vo mūsų arklys. Dėdė Rokas, pramokės Merkinės gimnazi-joje vokiečių kalbos, įkalbinė-jō vokietij palikti nuo sovietų nukentėjusiai šeimai arkli. Deja, arkli išsivedė. O žemės ūkyje be arklio – kaip be rankų... Man, aštuonmečiui, arklys buvo gyvenimo dalis. Aš jį maitindavau iš saujo duona ar kitais skanestais. Kai tėvelis mane ant jo užkel-davo, su kokiu džiaugsmu lengva ristele jodinėdavau! Su malonumu suakédavau té-velio arba dėdės Adomas su-artus laukus...

Okupanto siautėjimai

Iš trijų broliukų buvau vy-riausias, tad pagal kaimo tra-diciją turėjau rūpintis jaunes-niais ir būti mamos pagalbi-ninku. Sesuo Onutė išėjo tar-nauti pas ūkininkus. Dėdė Adomą užgulė ūkio darbai, o dėdė Rokas mažai būdavo na-muose – dalyvavo Lietuvos išlaisvinimo veikloje.

NKVD kariuomenė, žy-giuodama Merkinės link, padeginėjo paplentėje esančius pastatus. Tai buvo jiems malonus darbas: vasaros sausra, šiaudiniai namų stogai. Taigi iki pamatų sudegino šešias so-dybas: Kosto Bingelio, Juozo Jezukevičiaus, Roko Volun-gevičiaus, Izidoriaus Bingelio, Viktoro Bingelio, Jono Batulevičiaus. Laimei, ūki-ninkai liko gyvi.

Martynui Bingeliui enka-vedistai parodė „gailestį“: su-

degino tik kluoną. Gal todėl, kad jį rado nepasislėpusi ir vie-nintelį kaimę. Jam paliko tro-bą, kurioje buvo iškūrusi Purplių kaimo pradinė mo-kykla. Buvau baigę šios mo-kyklos tris skyrius – klases.

1944 m. gruodžio 24 die-na – Kūčios. Enkavėdistai Merkinės valsčiaus „Klepocia“, Ryliškių, Lizdų ir Bugonių kaimuose padeginėjo so-dybas ir šaudė beginklius žmones (...), gyvi sudegė ar buvo nušauti 96 žmonės.“ (Nijolė Gaškaitė. „Pasiprie-šinimo istorija 1944–1953 metai“, psl. 22). Purplių kai-mas taip pat priklausė Merki-nės valsčiui. Iškilo būtinybė gintis.

Pagalba kovotojams

1945-ųjų pavasaris. Mūsų namai tapo 18–35 metų am-žiaus vyru, besislapstančiu nuo kariuomenės, slaptų su-sirinkimų vieta. Su dėde Roku jie sprendė įvairius reikalus. Kai Roko nerasdavo na-muose, klausinėdavo mano mamą, kada Rokas parva-žiuos, laukdavo jo. Manės ji prašydavo eiti pasižvalgyti, ar kaiame ramu, ar neatvažiuoja plento stribai. Pasiėmės pīn-tinėlę eidavau „grybauti“. Pa-sitaikius grybų išmesdavau į krepšelį, kad galėčiau netikė-tai sutiktiems stribams įrodyti, jog esu grybautojas. Paste-bėjės įtartinus asmenis, turė-jau skubiai pasišokinėdamas grįžti namo – ženklas partiza-nams. Tokių „gudrybių“ ma-ne išmokė dėdės Adomas ir Rokas.

1945-ųjų vasara ir rudo. Rokas, partizanas Vaidevu-tis, kartais parvykdavo lyg iš kautynių: supurvintais dra-bužiais ir labai išvargės. Sun-ku buvo į jį žiūrėti ir dar sun-kiau su juo kalbėtis. Mama jautė nuolatinę baimę, todėl praše Roką išvykti kur nors į kitą apskritį, kur jo niekas ne-pažinotų, ten išsidarbinti, pa-gal jos įsitikinimą, geriausia – mokytoju ir paimti su savimi Vytuką, mane. Liepos mėne-sį Rokas bandė išvažiuoti. Tai paliudijo savo parodymuose tardytojui: „1945 metų liepa gavės pasą aš nusprendžiau išvažiuoti dirbtį į Kauną...“

Tačiau teko paklusti Kazimieraičio įsakymui: „Vaide-vuti, išsakau tau niekur neva-žiuoti be mano leidimo“.

Rokas dažnai, kaip vė-liau (2007 metais) sužino-jau, važinėjo per Marcinkonių geležinkelio stotį į Vilnių ir iš ten į Kauną. Var-einos vengdavo, nes ten jį daug kas pažinojo.

(keliamo į 7 psl.)

Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija skelbia sąrašą asmenų,

pretenduojančių

į Kario savanorio ir Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą

(Tėsinys)

Antanas Adomavičius,

g. 1904 m. (po mirties), ryši-ninkas, Telšių aps. Zarėnų valsč. Žemaičių apyg. Šatrijos rinktinė 1948–1952 m.

Jonas Beltė, g. 1904 m. (po mirties), sukiliimo dalyvis, partizanas, Biržų aps. Biržų valsč. 1941–1952 m.

Marijona Bučinskiene-Jon-čaitė, g. 1930 m., ryšininkė, Tauragės aps. Žygaičių valsč. Kęstučio apyg. Rambyno būrys 1946–1952 m.

Jonas Januškevičius-Jonai-tis, g. 1898 m. (po mirties), šaulys, Panevėžio aps. Vie-sintų valsč. 1939–1941 m.

Antanas Kvedaras, g. 1928 m. (po mirties), partizanas, Kė-dainių aps. Krakių valsč. Pri-sikėlimo apyg. Maironio rinktinė Birutės tėvūnija Tautvydo būrys 1948–1952 m.

Stanislovas (Stasys) Kveda-ras, g. 1933 m. (po mirties), partizanas, Kėdainių aps. Krakių valsč. Prisikėlimo apyg. Maironio rinktinė Birutės tėvūnija Tautvydo būrys 1950–1951 m.

Jonas Lemberis, g. 1915 m. (po mirties), partizanas, Ra-seinių aps. Jurbarko valsč. 1946–1948 m.

Antanas Leškis, g. 1925 m., ryšininkas, Jurbarko aps. Eržvilko valsč. Kęstučio apyg. Vidmanto būrys 1945–1948 m.

Antanas Lietuvninkas (Lie-tuvnikas), g. 1913 m. (po mirties), pogr. organ. narys, pogr. spaudos leidėjas, platin-tojas, Alytaus aps. Alytaus valsč. 1944–1945 m.

Kazimieras Lukavičius, g. 1923 m. (po mirties), ryši-ninkas, Pagėgių aps. Kiupelių k. 1950–1951 m.

Antanas Mačiukėvičius, g. 1923 m., partizanas, Aly-taus aps. Simno valsč. 1944–1945 m.

Juozapas (Juozas) Mažu-tis, g. 1893 m. (po mirties), tautininkas, šaulys, Telšių aps. Nevarėnų valsč. 1926–1941 m.

Valerijus (Valius) Paulaus-kas, g. 1911 m. (po mirties), sukiliimo dalyvis, partizanas, Alytaus aps. Daugų valsč. Dainavos apyg. Merkio rinktinė 1941–1945 m.

Rozalija Penkevičienė-Bižo-kaitė, g. 1895 m. (po mirties), rėmėja, Trakų aps. Onuškio valsč. Šermukšnio būrys 1944–1945 m.

Juozapas (Juozas) Piekars-kis, g. 1881 m. (po mirties),

šaulys, Telšių aps. Nevarėnų valsč. 1929–1941 m.

Juozas Pivoriūnas, g. 1920 m. (po mirties), partizanas, Ku-piškio aps. Šimonių valsč. 1944–1945 m.

Daminikas (Domas) Repsys, g. 1921 m. (po mirties), par-tizanas, Utenos aps. Užpalių valsč. Alaušo, Žaibo būriai 1945–1946 m.

Marijona Staurukienė-Bin-gelytė, g. 1928 m., ryšininkė, Alytaus aps. Alovės valsč. Dainavos apyg. Žaibo, Varpo būriai 1947–1951 m.

Bronė Steponienė-Kairytė, g. 1931 m., ryšininkė, Šven-čionių aps. Adutiškio valsč. Briedžio, Pušyno būriai 1947–1953 m.

Elena Steponavicienė-Ju-diukevičiūtė, g. 1940 m., pogr. spaudos bendradarbe, plati-toja, Panevėžys, 1972–1990 m.

Stanislovas (Stasys) Trimonis, g. 1910 m. (po mirties), partizanas, Kėdainių aps. Ūtena, 1930–1941 m.

Bronislovas Vaičėkauskas, g. 1930 m., ryšininkas, Kretingos aps. Kartenos valsč. Žemaičių apyg. Kardo rinkti-nė 1946–1948 m.

Povilas Vaičėkauskas, g. 1931 m., ryšininkas, Kretingos aps. Kartenos valsč. Žemaičių apyg. Kardo rinkti-nė 1946–1948 m.

Marijonas Vaitkevičius, g. 1937 m., pogr. organ. „Jaunieji Lietuvos partiza-nai“ narys, pogr. spaudos plati-tojas, Prienų aps. Jiezno valsč. 1953–1954 m.

Vaclovas Vosylius, g. 1905 m. (po mirties), šaulys, tautininkas, Šakių aps. Kidulių valsč. 1929–1941 m.

Vytautas Zubavičius, g. 1920 m. (po mirties), karys, Marijam-polė, Vietinė rinktinė 1944-02-16 – 1944-05-15.

Algimantas Žardeckas, g. 1933 m., ryšininkas, Lazdi-jų aps. Sangrūdos valsč. 1946–1948 m.

(Bus daugiau)
Atsiliepimus apie šiuos pretendentus galite siusti adresu: Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija, Gedimino pr. 40/1, LT-01110 Vilnius. Teirautis tel. (8 5) 231 4157.

Komisijos pastaba. Sąrašas skelbiamas remiantis Pasipriešinimo dalyvių (re-zistentų) teisių komisijos darbo reglamento 8 punktu: "Pretendentai į kario savanorio ar Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą skelbiami spaudoje".

Išsipildęs tévo palaiminimas

2009 m. rugpjūčio 25 d. Kaune mirė dailininkas, akvarelinink patriarchas Pranciškus PORUTIS.

Pranciškus gimė 1924 m. birželio 4 d. Šiauliuose. 1941 m. birželio 13 d. kartu su tévais ištremtas į Siberią – Altajaus kr. Bijsko sritį. 1942 m. pervežtas į Jakutiją, Lensko rajoną, Turchtos kaimą ant Lenos upės kranto. Tremtyje 1950 m. baigė Jakutijos dailės technikumą, išgijo dailininko mokytojo specialybę. 1950–1956 m. Jakutijoje dirbo Muchtuojos vidurinės mokyklos mokytoju.

I Lietuvą grijo 1956 m. rugsėjo 1 d., 1956–1965 m. dirbo Raseinių vidurinėje mokykloje.

Nuo 1965 m. M. K. Čiurlionio dailės muziejaus mokslinis bendradarbis, sutvarkė dailininko A. Žmuidzinavičiaus memorialinį dailės muziejų ir atidare jį visuomenei.

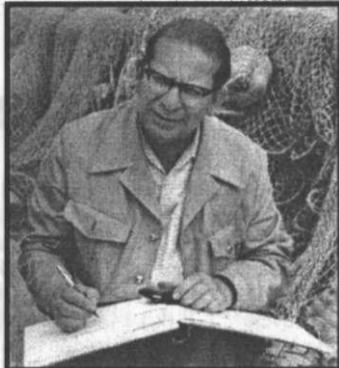
Nuo 1947 m. dalyvavo dailės parodose, pirmuoju mokytoju ir tapybos darbu eksponavo Jakutiske. Nuo 1961 m. – Lietuvos dailininkų sąjungos narys.

Šai menosakai paskyrė beveik pusę amžiaus. Nuo 1970 iki 2004 m. dalyvavo visose Baltijos valstybių akvarelės darbų parodose, iki 1992 m. – sajunginėse akvarelės parodose Maskvoje. Maskvos dailininkų sąjungos užsakymu sukūrė akvarelės ciklus (1972, 1975, 1978, 1981, 1984 ir 1987 metais) Lietuvos žmonių gyvenimo temomis.

P. Poručio akvarelės ir tapybos darbų turi Kauno M. K. Čiurlionio dailės, Šiaulių „Aušros“, Vilniaus dailės, Jakutsko dailės muziejai, Lietuvos, Rusijos, Vokietijos, Brazilijos, Izraelio, JAV, Kanados ir kitų šalių kolekcininkai bei meno mylėtojai.

Dirbdamas muziejininkystės baruose, Pranciškų „Literatūroje įrmene“ paakino ūionlaikinius dailininkus nepamirštai pasirašyti savo darbų, žymeti jų sukūrimo datas ir kitus dokumentinius faktus, kurie ateityje būsiu itin vertingi. Sovietmečiu apvažinėjės kūrybines stovyklas ir plenerus, gyvai domėjėsis kitų respublikų akvarelininkų darbais, ieškojo naujų techninių išraiškos galimybių. Ideologizuotas sozializmo dogmas susge-

Pro memoria

bėdavo apeiti, nuklysdamas į Lietuvos archaiką, mitologiją, sutelkdamas dėmesį į Lietuvai įsimintinų kultūrinių įvykių ir asmenybių išskirtinumą. Sudarė keturias knygas apie A. Žmuidzinavičiaus velnių kolekciją.

2006 m. brolija „Lapteviečiai“ išleido P. Poručio atsiminimų knygą „Tėvas palaimino būti dailininku“, kurioje atspindi atkaklus jauno žmogaus mokslo siekis. Knyga gausiai iliustruota autorius darbų reprodukcijomis. Deja, dėl riboto tiražo su knyga galima susipažinti tik bibliotekose.

Tėvui duotas Pranciškauς pažadasapti dailininkų įvykditas, o jo kūryba laukia atidesnio dailėtyrininkų dėmesio.

**Jonas MARKAUSKAS,
brolijos „Lapteviečiai“
pirmininkas**

Skelbimai

Rugsėjo 5 d. (šeštadienį) rengiamos atminimo ženklo, skirtos devyniems žuvusiems Žemaičių apygardos Alkos rinktinės partizanams, atidengimo iškilmės. 12 val. šv. Mišios Žemalės bažnyčioje, Mažeikių rajone. 13.30 val. atminimo ženklo pašventinimas Sedos girioje. Teirautis mob. 8 604 13 375.

Kviečiame dalyvauti.

Rugsėjo 11 d. (penktadienį) LPKTS Marijampolės filialas kviečia į edukacinės pilietinio ir tautinio ugdomo programos „Vardan Lietuvos“ renginį, skirtą 1947 m. sausio 15–16 d. Nadrausvės ir Juodupių kaimuose (Vilkaviškio r., Pilviškių sen.) įvykusiam Lietuvos partizanų apygardų vadų ir atstovų pirmam suvažiavimui atminti. 12 val. šv. Mišios Pilviškių Šv. Trejybės parapijos bažnyčioje. 13.30 val. paminklo Juodupių kaimo šventinimas, dalyvių pasiskymai, moksleivių programa, karinio pučiamujių orkestro bei kolektivų jungtinio choro koncertas. Šlovės salvės žuvusiems už Lietuvos laisvę pagerbti.

Rugsėjo 13 d. (sekmadienį) 11 val. Alovės parapijos bažnyčioje bus aukojuamos šv. Mišios už Rokancių, Vieciūnų kaimuose ir Kalesnykų miške žuvusių partizanų ir sovietų teroro aukas. Po pamaldų vyksime į minėtās vietoves, kur bus pašventinti paminklai. Teirautis Vytauto Mačionio tel. (8 5) 275 7546, mob. 8 676 14 042.

Rugsėjo 16 d. (trečiadienį) 12 val. Kauno šv. Mykolo Arangelo (Igulos) bažnyčioje bus aukojuamos šv. Mišios už Didžiosios Kovos apygardos žuvusių partizanų: Joną Černiauską-Vaidotą, Praną Uloz̄ą-Bevardį, Petrą Vainių-Sakalą ir Vytautą Janavičių-Varpą, bei Griškelį šeimą.

Maloniai kviečiame dalyvauti.

Spalio 2–9 d. kviečiame į piligriminę pažintinę kelionę Fatima – Portugalija (léktuvu).

1 diena. Skrydis Vilnius–Faro.

2 diena. Ekskursija po Lisaboną.aplankysime Belemo bokštą, Sv. Jurgio tvirtovę, Šv. Jeronimo vienuolyną, senajį Alfamos kvartalą.

3 diena. Lisabona–Evara–Fatima. Vyksime į Evarą. Pakeliui aplankysime Karališkuosius Keluso rūmus – XVIII a. baroko architektūros paminklą. Ekskursija po Evarą, aplankysime XII a. katedrą ir unikalą koplyčią, kurią pranciškonų vienuolis pastatė iš 5000 žmonių kaulų. Tomaře aplankysime vieną didžiausių Portugalijos vienuolynų, kurį XII a. pradėjo statyti tamplieriai, gindami valstybės sienas nuo maurų.

4 diena. Fatima – viena švenčiausiai vietų pasaulyje. 1917 metais nuo gegužės iki spalio – šešis kartus Dievo Motina pasirodė trims vairių.

5 diena. Fatima – viena švenčiausiai vietų pasaulyje. 1917 metais nuo gegužės iki spalio – šešis kartus Dievo Motina pasirodė trims vairių.

Už Lietuvos laisvę kovojo ir vaikai

(atkelta iš 6 psl.)

Prieš išvažiuodamas pasipuošdavo išeiginiu kostiumu, pasirūdavo kaklaraištį ir pašiimdavo lagaminą. Manau, kad stengesi taip atrodyti, kaip buvo parašyta pase – „starnautojas“. Aš tapau dėdės Roko „vežiku“. Mūsų „starnautoją“ nuveždavau į Kasčiūnų kaime gyvenančių Pečkauskų sodybą, apie 7 kilometrus nuo mūsų namų. Pečkauskai turėjo valtį, kuria Vaidevutį perplukdydavo per Merkį, o iš ten kažkas jį nuveždavo į Marcinkonių geležinkelio stotį. Iš dalies tai patvirtino ir „tarimamas“ partizanas Jonas Ivavičius-Kizilaitis „Aušra“, Prano sūnus. Jis liudijo: „Pečkauskas gyvena ant Merkio kranto, turi valtį, kuria perkelia „banditų“ dalyvius. 1945 m. lapkritį ar gruodį Pečkausko namuose gyvenau aš, mano žmona ir Bengalas (Bingelis–V. B.), kur spaustinome pogrindinę literatūrą“ (LYA, T-Z. B.B.P. – 16153,

L.153, 21 punkto 6 eilutė).

Belieka pridurti, kad Kazimieraičio iniciatyva mūsų šeimos „supažindinimas“ su Aušra ir jo žmona Adomeliu, ivyko maždaug mėnesiu anksčiau brolių Adomo ir Roko slėptuveje.

Jonas buvo geras specialistas – fiktyvių dokumentų padirbinėtojas. Tačiau „Aušra“ jau buvo chroniškas alkoholikas (...)“ (A. Ramanauskas-Vanagas. „Daugel krito sūnų...“ 110 psl.) Todėl reikėjo jį saugoti nuo samagono paieškų ir sovietų šnipų. Dėl šios priežasties (...) gyvenojai, norintys pasidaryti dokumentus, kreipdavosi į partizanus. Sie reikiamus duomenis pateikdavo Aušros galbininkui Vaidevuciui. Paruoštus karinius bilietus užpildydavo Vaidevutis (kilęs iš Purplių kaimo), taigi Aušra net nežinodavo, kam jie bus įteikiami.“ (Ten pat. 110–116 psl.)

(Bus daugiau)

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumeratos indeksas – 0117.

Prenumerata kainuoja: 1 mėn. – 6,40 Lt, 3 mėn. – 19,20 Lt.

„Tremtinys“ išeina keturis kartus per mėnesį. Prenumerata priimama „Lietuvos pašte“ iki kiekvieno mėnesio 22 dienos.

8 diena. Portas–Batalcha–Nazarė–Lisabona. Aplankysime Batalchos vienuolyną, Portugalijos žvejų kaimelį, vyksime į Sinatrą, Portugalijos monarchų rezidenciją, apžiūrėsime karališkuosius rūmus, užsuksime į „Cabo da Roca“, labiausiai į Vakarus nutolusį Europos tašką. Skrydis Faro–Vilnius.

Kelionės kaina – apie 3990 litų. Į kainą įskaičiuota: skrydis Vilnius–Faro–Vilnius; transporto išlaidos, 7 nakvynės viešbučiuose su pusryčiais, draudimas, gido, vadovo paslaugos ir kitos kelionių organizavimo ir vykdymo išlaidos. Papildomos išlaidos 250 eurų ir 400 litų.

Kelionė organizuojama tremtinų klubas „Saulėgrąža“. Pirmininkė Irena Pajarskienė. Tel. (8 37) 435 443; mob. 8 611 23 802.

Kelionės vadovė Teodora Dilkienė. Tel./faksas (8 5) 212 7575; m o b . 8 686 10 113; teodora.dilkene@gmail.com.

SL289

Redaktorė – Jolita Navickienė

Redakcija: Aušra Šuopytė,

Dalia Maciukevičienė,

Vesta Milerienė

Mūsų adresas: Laisvės al. 39, LT-44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204, faksas (8 37) 323 214

Indeksas 0117. El. paštas: tremtinys@erdves.lt, LPKTS puslapis internte: <http://www.lpkts.lt>

Įmonės kodas 3000 32645. Ats./sąsk. AB "Vilniaus bankas", kodas 70440, Nr. LT18 70440600 0425 8365.

Spausdino spaustuvė UAB "Rinkos aikštė", Josvainių g. 41, Kėdainiai

Ofsetinė spauda 2 sp. lankai. Tiražas 3550. Užs. Nr.

Kaina 1,60 Lt